

KÖNYVTÁRI TRENDE/ JELENTÉSEK

2015-2022 / 2023 / 6.

KÖNYVTÁRI
ÁLLOMÁNYADATOK
2015-2022

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY VÁLTOZÁSAI

BEMUTATJUK A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY MENNYISÉGÉNEK, ÖSSZETÉTELÉNEK ÉS A GYARAPODÁSNAK VÁLTOZÁSAIT.

A jelentés négy pontban ismerteti az állomány alakulását:

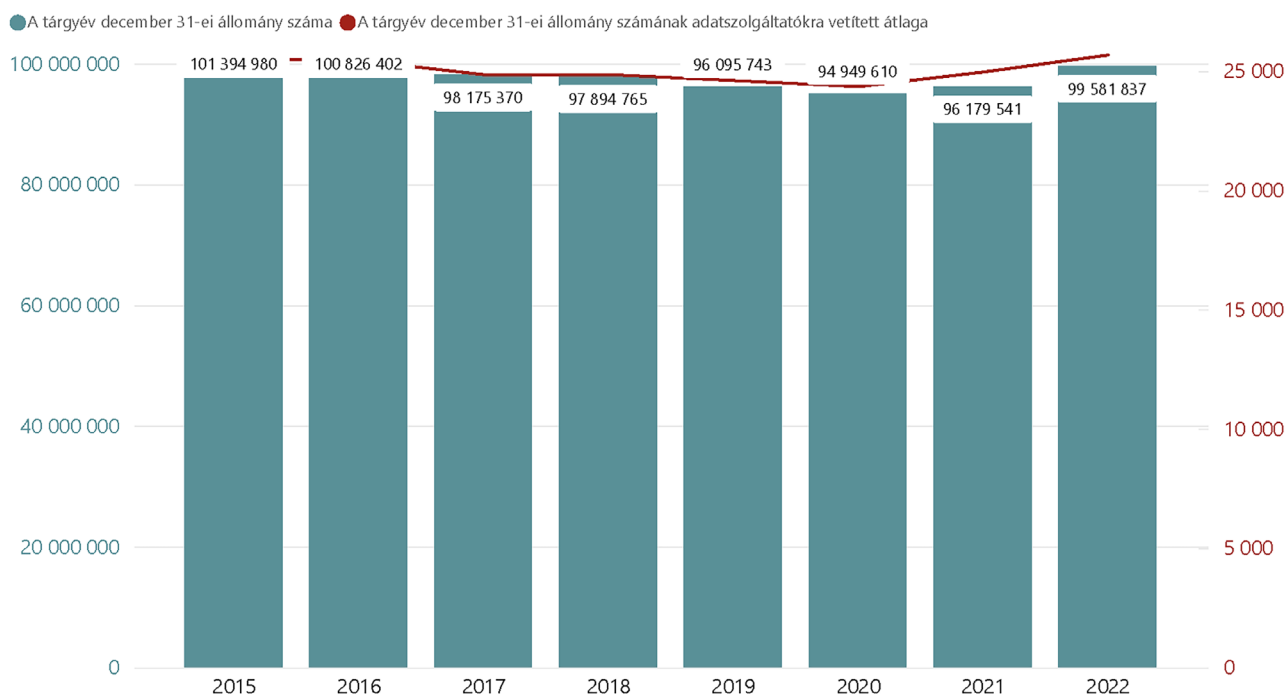
1. A könyvtári állomány alakulása;
2. Éves gyarapodás;
3. A könyvtári állomány összetétele;
4. Kurrens folyóiratok.

1. A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY ALAKULÁSA

A könyvtári állomány a ténylegesen állományba vett (leltározott) dokumentumok számát jelenti.

Az OSAP 1442 adatlap útmutatója¹ szerint idetartozik a helyben vagy olyan távoli forrásokban tárolt meghatározott típusú dokumentumok (pl.: könyvek és időszak kiadványok, mikroformák, elektronikus időszak kiadványok) összessége, amelyekre a hozzáférési jogokat legalább bizonyos időtartamra megszerzték, és nyilvántartásba került. Az adatszolgáltatók a tárgyévben állományba vett és a tárgyév december 31-én állományban lévő dokumentumok darabszámát is megadják.

A TÁRGYÉV DECEMBER 31-EI ÁLLOMÁNY SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

1. ábra. A tárgyév december 31-ei állomány számának alakulása

¹ Az OSAP 1442 2020 útmutatója szerint: https://ki.oszk.hu/sites/default/files/dokumentumtar/statkiv20vegl_0_0.doc

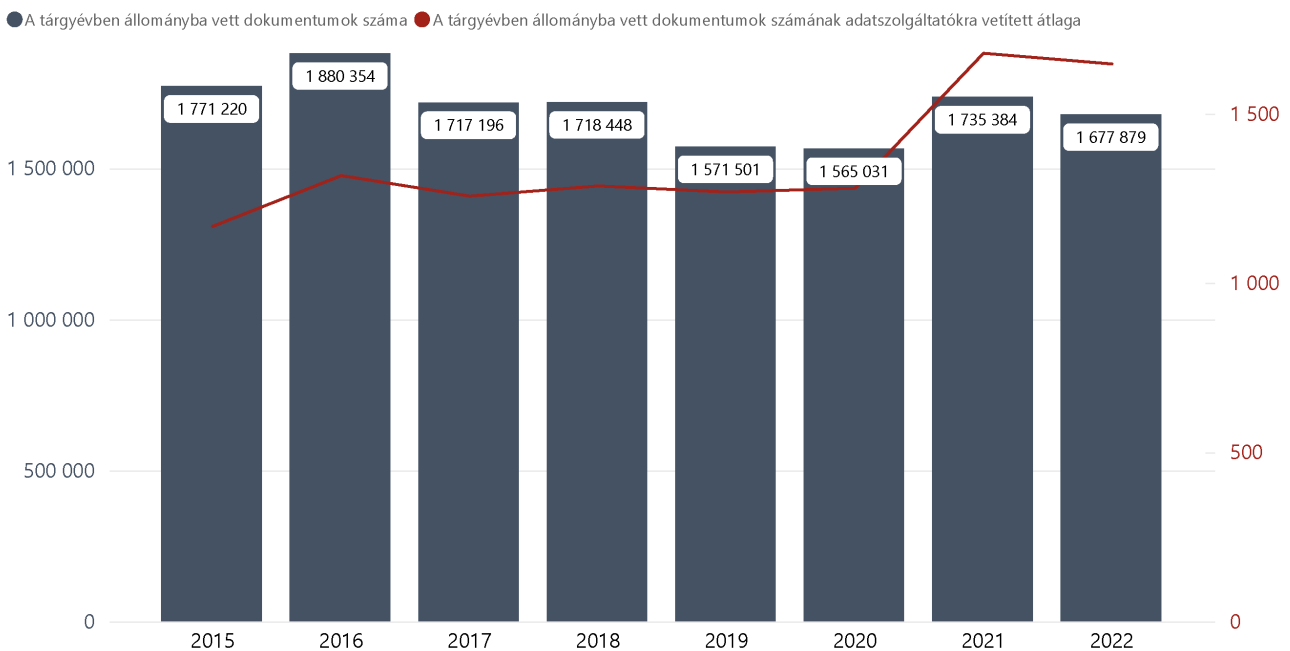
A könyvtári szolgáltatási pontok állománya 2015 és 2020 között enyhe, de folyamatos csökkenést mutat (1. ábra). Míg 2015-ben több mint 101 millió, addig 2020-ban hozzávetőlegesen 6,5 millió csökkenés után, mintegy 95 millió dokumentum volt állományban. 2021-ben az adatszolgáltatás folyamatos változása miatt a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) szolgáltatóhelyek esetében a helyben lévő teljes állományt vettük alapul. Korábban a rájuk vonatkozó adatok csak vármegyei szinten voltak elérhetőek, kivétel ez alól a KSZR szolgáltatóhelyek saját állománya. 2021-ben a könyvtárakban elérhető teljes állomány számában kisebb emel-

kedés tapasztalható, amely 2022-ben folytatódott és megközelítette a 100 millió dokumentumot. Ez adatszolgáltatókra vetített átlagban több mint 25 ezer dokumentumot jelent.²

2. ÉVES GYARAPODÁS

A 2015-től 2018-ig tartó időszakban a tárgyévben állományba vett dokumentumok számában ingadozás, 2019–2020-ig csökkenés látható. 2015-ben 1,77, 2016-ban 1,88, 2017–2018-ban 1,72, 2019–2020-ban hozzávetőleg 1,57, 2021-ben 1,74 és 2022-ben 1,68 millió új dokumentum került a szolgáltatási pontok állományába (2. ábra).

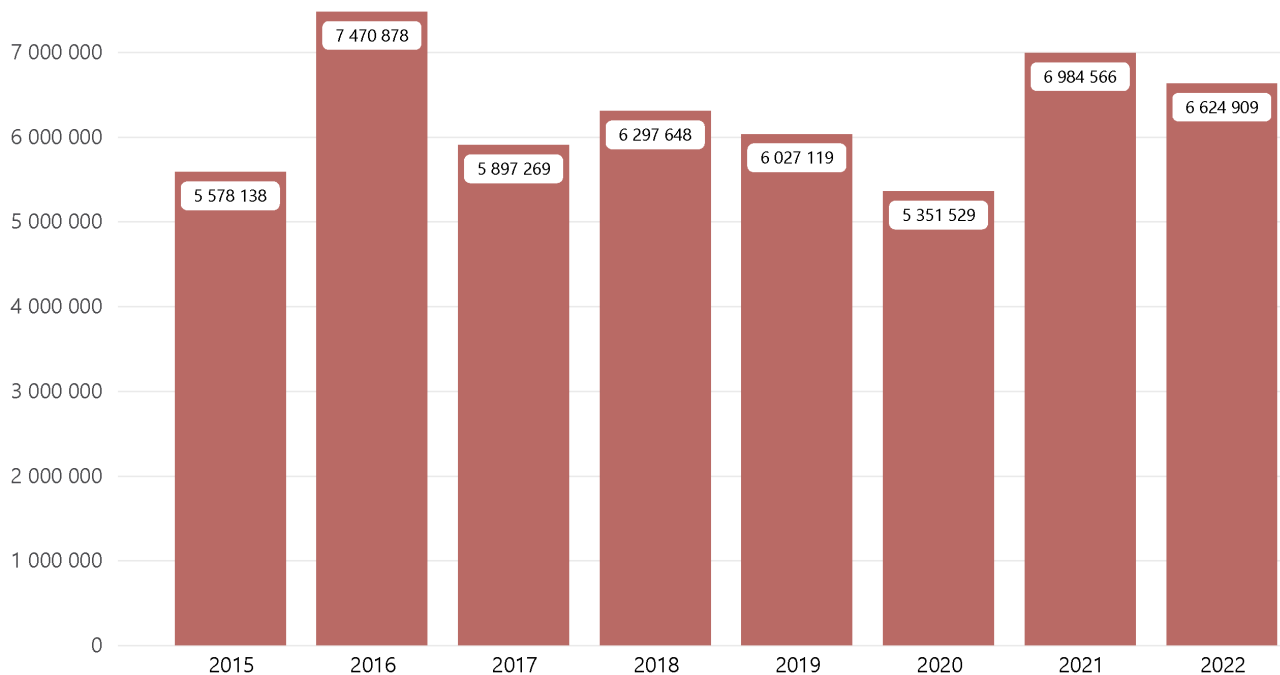
A TÁRGYÉVBEN ÁLLOMÁNYBA VETT DOKUMENTUMOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA (A KSZR-BEN ELLÁTOTT SZOLGÁLTATÓHELYEK SAJÁT ÁLLOMÁNYA NÉLKÜL)

2. ábra. A tárgyévben állományba vett dokumentumok számának alakulása

² Az adatok értelmezéséhez fontos megjegyezni a megyékben eltérő gyakorlatot a KSZR-állomány számításában: van, ahol az ellátó könyvtár állományával egyben (forgatják) kezelik, illetve van, ahol az ellátó könyvtár állományától külön kezelik és jelentik ezt az adatot.

A TÁRGYÉVBEN ÁLLOMÁNYGYARAPÍTÁSRA FORDÍTOTT ÖSSZEG A KIFIZETETT SZÁMLÁK ALAPJÁN (EZER FT)

3. ábra. A tárgyévben állománygyarapításra fordított összeg a kifizetett számlák alapján (ezer Ft)

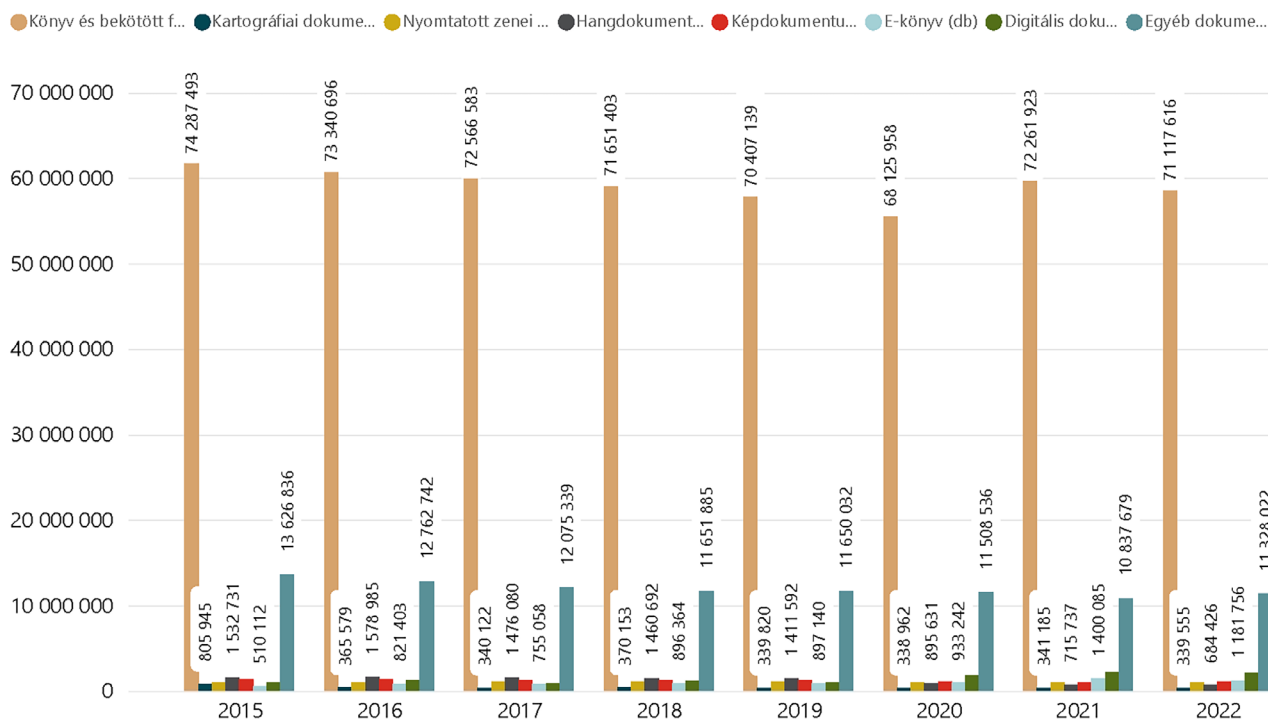
A tárgyévben állománygyarapításra fordított összeg a számlázott összeget (kivéve a KSZR-ben ellátott települések saját beszerzését) tartalmazza ezer forintban, amelybe a kurrens folyóiratok előfizetési ára is beletartozik. A könyvtárak állománygyarapításra fordított teljes éves kiadása 5,3 és 7,5 milliárd forint között ingadozott a vizsgált időszakban. 2015-től 2016-ig nőtt, majd 2017-re csökkent, majd innentől 2019-ig nagyjából stagnált. Ezt követően 2020-ban csökkent (ekkor érte el az eddig mért legalacsonyabb értéket, 5,35 milliárd forintot), majd 2021-ben jött a fordulat, és nagyot emelkedett (6,99 milliárd forintra). 2022-ben 2021-hez képest kissé visszacsökkent (6,62 milliárd forintra) a gyarapításra fordított összeg mértéke.

3. A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY ÖSSZETÉTELE

A könyvtári állomány összetételére vonatkozó információkat az OSAP 1442 adatlap a KSZR-ben ellátott települések saját állományának kivételével összegyűjti. A 2015–2021-es időszakban az adatlapon a dokumentumtípusonkénti bontásban több változás

is történt. 2017-ben megváltozott az állományról szóló, kitöltendő táblázatban az elektronikus dokumentumok elnevezése. A 2015–2016-os időszakhoz képest (elektronikus dokumentum fizikai hordozón) másként kérdez rá az adatlap az elektronikus dokumentumok számára: *elektronikus (digitális) dokumentum (db)*. 2018-ban az e-könyvek számát nem darabszámban, hanem címenként kellett megadni. A könyv és bekötött folyóirat 2015–2019-ig egy sorban, összeadva szerepelt, 2020-ban szétvált: külön kellett megadni a könyvek és a bekötött, tékázott folyóiratok számát. A korábbi évekkel való összehasonlíthatóság miatt a jelentésben közölt ábrákon 2020-tól is összevonva szerepeltetjük. A hang- és képdokumentum sor kiegészült az analóg hordozón kifejezéssel, azonban ez tartalmában nem változtatta meg a beírandó dokumentumszámot. 2020-ra a digitális dokumentumok számának megadása még részletesebbé vált: külön kellett választani a digitális hang-, digitális kép- és az egyéb digitális szöveges dokumentumokat. Az idősoros megjelenítés miatt a 2020-tól összevontuk a különböző típusú digitális dokumentumokat egy kategóriába.

DOKUMENTUMTÍPUSOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA (TÁRGYÉV DECEMBER 31-I ÁLLOMÁNY)

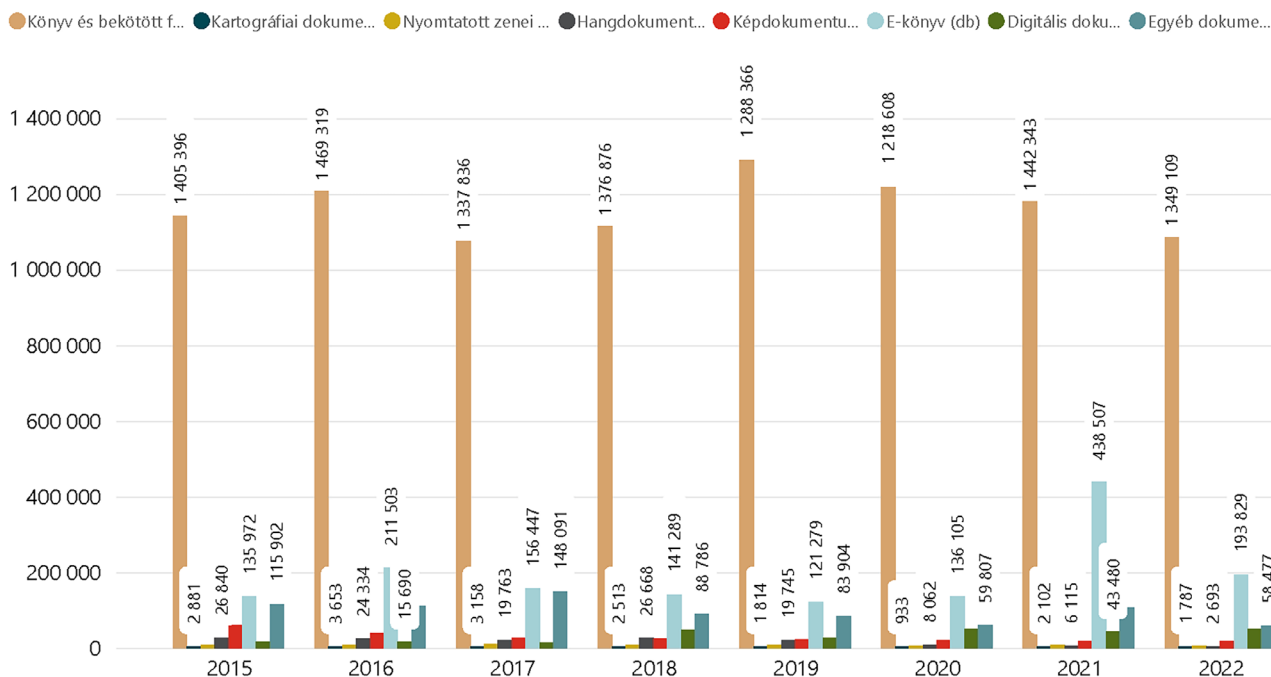

4. ábra. Dokumentumtípusok számának alakulása (tárgyév december 31-i állomány)

A 4. ábra típusok szerinti bontásban tartalmazza a tárgyév december 31-i dokumentumszámot (a KSZR-ben ellátott települések állományának kivételével). A könyvtári állományon belül legnagyobb arányban (átlagosan 80%) könyvek és bekötött folyóiratok vannak. Ehhez a dokumentumtípus-hoz nem sorolandók a kartográfiai dokumentum, a nyomtatott zenei dokumentum és az egyéb dokumentum alá tartozó állományrészek. A könyvek és a bekötött, tékázott folyóiratok mellett jelentős még a máshova be nem sorolható, egyéb dokumentumok száma is. Idetartoznak többek között az aprónyomtatványok, (sokszorosított) grafikák, kéziratok, szabványok és a szabadalmi dokumentumok.

A kartográfiai, nyomtatott zenei, hang- (analóg hordozón, például hangkazetta, -szalag, bakelit/vinyl hanglemez) és kép- (analóg hordozón, képet és/vagy hangot is rögzítő álló vagy mozgóképi dokumentum, például dia, írásvetítő fólia, filmtekercs, videokazetta) dokumentumok száma stagnálást vagy enyhe csökkenést mutat. Ugyanakkor növekvő tendencia jellemzi az e-könyvek és a digitális dokumentumok darabszámát az állományon belül. Az e-könyvekhez a nyomtatott könyvek (monográfia) megfelelő digitális dokumentumok tartoznak. A digitális dokumentumok közé az e-könyvekhez be nem sorolható, digitális hang-, kép- és egyéb szöveges dokumentum sorolható.

A TÁRGYÉVBEN ÁLLOMÁNYBA VETT DOKUMENTUMOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA DOKUMENTUMTÍPUSONKÉNT

5. ábra. A tárgyévben állományba vett dokumentumok számának alakulása dokumentumtípusonként

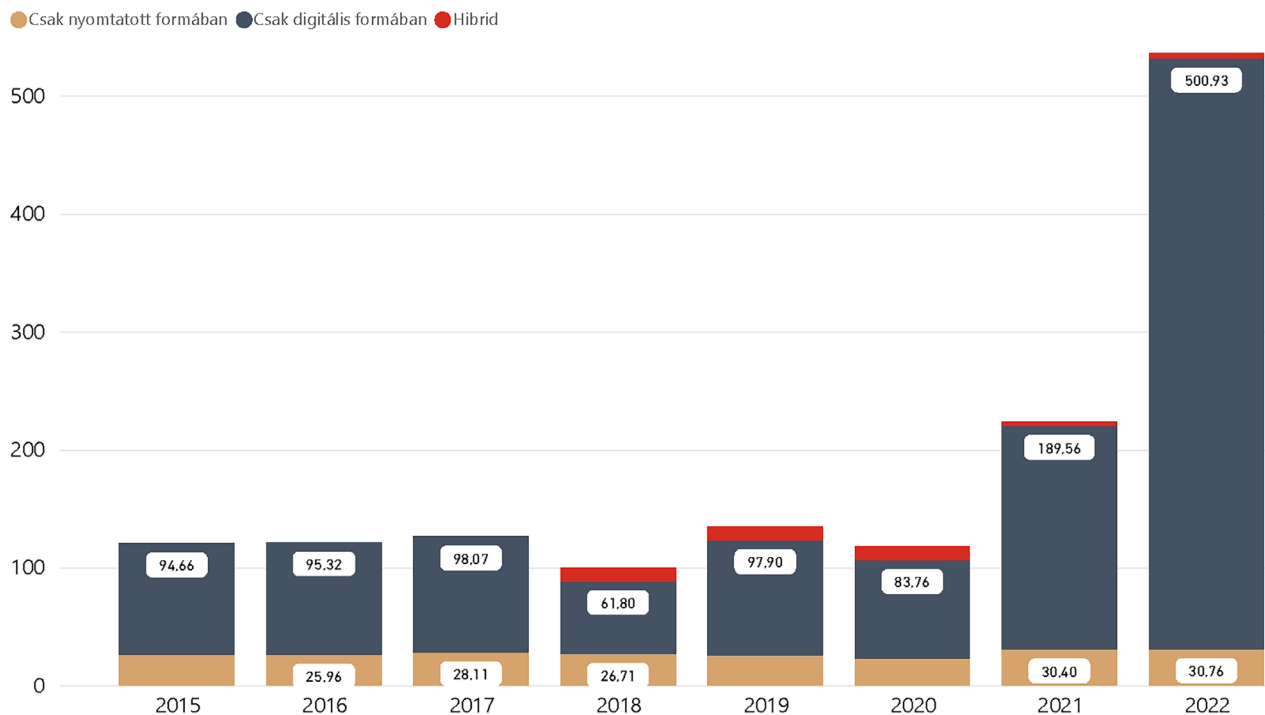
A tárgyévben állományba vett dokumentumok közül 2015 és 2022 között minden évben magasan a könyvek és a bekötött folyóiratok száma emelkedik ki (5. ábra). Emellett jelentős számban gyarapodott még az e-könyvek és az egyéb dokumentumok száma – bár 2022-ben e kettőben visszaesés tapasztalható a kiugró 2021-es év értékeihez képest.

4. KURRENS FOLYÓIRATOK

A kurrens folyóiratok közé a tárgyévben beszerzett és nyilvántartásba vett hírlap, folyóirat, digitális időszaki kiadvány adatszolgáltatók által közölt adatai tartoznak. 2018-ban megváltozott a folyóiratokról

szóló táblázat: a korábbi nyomtatott és digitális felosztást a hibrid folyóiratokkal egészítették ki (6. ábra). Nyomtatott folyóirathoz az sorolható, amelyet a könyvtár nem fizet elő elektronikus formában, csak nyomtatott formában. Digitális/elektronikus folyóirathoz az tartozik, amelyet kizárólag ebben a formában szolgáltat a könyvtári szolgáltatási pont. A hibrid (nyomtatott és digitális) folyóirat az, amelyet mindkét formában elérhetővé tesznek a használók számára. 2018 és 2022 között az elérhető címek számát mindhárom típusnál szükséges megadni, a példányok számát viszont csak a nyomtatott és a hibrid folyóiratok esetében.

FOLYÓIRATCÍMEK, -FÉLESÉGEK SZÁMÁNAK ADATSZOLGÁLTATÓKRA VETÍTETT ÁTLAGA

6. ábra. Folyóiratcímek, -féleségek száma adatszolgáltatónként

Az egy adatszolgáltatóra jutó folyóiratcímek száma kisebb ingadozást mutat 2015 és 2020 között. 2015-től 2017-ig emelkedés, 2018-ban visszaesés, majd 2019-re újabb növekedés és újabb kisebb csökkenés látható (6. ábra). Az adatszolgáltatás tartalmában is történt változás, a hibrid folyóiratcímek mennyisége csak 2018 után mutatható ki. Az igazán nagy változás (kiugrás) a számokban 2022-ben tapasztalható. Ennek az oka, hogy néhány nagyobb ellátó könyvtár – így például a Fővárosi Szabó Ervin

Könyvtár – múlt évben jelezte nagyobb online adatbázisok állományba vételét.

Átlagosan 2015-ben 120-, 2016-ban 121-, 2017-ben 126-, 2018-ban 100-, 2019-ben 134-, 2020-ban 118-, 2021-ben 224-, 2022-ben pedig már 536-féle folyóiratból választhattak a könyvtárhasználók. Ezek nagy része kizárólag digitálisan érhető el.

A 2021-es, illetve főként a 2022-es kiugró érték háttérében adatszolgáltatási különbség is áll, mivel voltak olyan könyvtárak, amelyek először ebben az évben szolgáltatott adatot a teljes hálózatról.

FELELŐS KIADÓ Rózsa Dávid, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

KÉSZÍTETTE Havadi Gergő

LEKTORÁLTA Szüts Etele, Erdélyi Károly

OLVASÓSZERKESZTŐ Horváth Barnabás

INFOGRAFIKA Erdélyi Károly

GRAFIKAI TERV Kóbor Szilvia

TÖRDELÉS Fodor Szaffi

ILLUSZTRÁCIÓ freepik

A KÉZIRAT LEZÁRÁSA 2024. január 8.

2015–2022 (2023. évi szám)

ISSN 2939-7448